

**Žmogaus teisių pažeidimai lesbiečių, gėjų,
biseksualų ir transseksualų (LGBT) atžvilgiu
Lietuvoje:
nepriklausoma ataskaita**

Pateikta svarstyti Žmogaus teisių komiteto 105-oje sesijoje

**2012 m. liepa,
Ženeva**

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetui nuo Lietuvos gėjų lygos ir Hartlando žmogaus poreikių ir
žmogaus teisių sąjungos (angl. *Heartland Alliance for Human Needs & Human Rights*)

I. Įvadas

Ši nepriklausoma ataskaita sudaryta ir pateikta Žmogaus teisių komitetui bendromis Lietuvos gėjų lygos (LGL) ir Hartlando žmogaus poreikių ir žmogaus teisių sąjungos (angl. *Heartland Alliance for Human Needs & Human Rights*) pastangomis.¹

Lietuvos Respublika pritarė Tarptautiniam pilietinių ir politinių teisių paktui (TPPTP) 1991 m. lapkričio 20 d. Žmogaus teisių komitetas apžvelgs Lietuvos 2010 m. lapkričio mėn. trečiąją periodinę nacionalinę ataskaitą 105-oje sesijoje Ženevoje 2012 m. liepos 9–27 d.

Trečioje periodinėje nacionalinėje ataskaitoje Žmogaus teisių komitetui Lietuvos Vyriausybė teigia, kad „Lietuvos Respublikos įstatymai garantuoja teises pagal Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą visiems Lietuvos teritorijoje ir jurisdikcijoje esantiems asmenims be jokios diskriminacijos.“² Toliau Vyriausybė teigia, kad Lietuvoje yra įsteigta „pakankama teisinė bazė“, skirta įgyvendinti TPPTP, ir kad Lietuvoje yra uždraustas „diskriminuojančių įstatymų ar kitų teisės aktų priėmimas“.³

Vis dėlto, nepaisant pasižadėjimo laikytis TPPTP dvasios, Lietuvos Vyriausybei nepavyko tinkamai reaguoti į ir pranešti apie žmogaus teisių pažeidimus lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu, nes trečiojoje periodinėje ataskaitoje net nėra užsimenama apie tokius pažeidimus ir jie nėra tinkamai sprendžiami pagal visą sąrašą klausimų, kurių būtina imtis atsižvelgiant į Lietuvos trečiąją periodinę ataskaitą. Šis trūkumas iš Vyriausybės pusės rimtai kenkia Lietuvos įsipareigojimams pagal TPPTP. Lietuvos seksualinės mažumos yra toliau sistemingai diskriminuojamos, joms yra dažnai atsakoma susirinkimų ir išraiškos laisvės, Lietuvos žiniasklaidoje šių grupių atžvilgiu plačiai paplitusi neapykantą kurstanti kalba.

Mes tikimės, kad šioje ataskaitoje pateiktos išvados bus naudingos Žmogaus teisių komitetui bei bus panaudotos kaip įrankis ginant ir skatinant teises lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės atžvilgiu pagal TPPTP.

---

¹ Šią ataskaitą parengė Jacqueline Bevilacqua (J.D.) padedant Lietuvos gėjų lygos pirmininkui Vladimirui Simonko ir Lietuvos gėjų lygoje stažuotę atliekančiai Anna Shepherd, prižiūrint Hartlando sąjungos Pasaulinės lytiškumo ir žmogaus teisių iniciatyvos direktoriui Stefano Fabeni (J.D., LL.M.).

² Pagal pakto 40 straipsnį valstybės institucijų pateiktą ataskaitą apžvalga: Lietuvos valstybės institucijų trečioji periodinė nacionalinė ataskaita, CCPR/C/LTU/3, 2010 m. lapkričio 29 d.

³ *Ten pat*

II. Santrauka

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinama, kad „Žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtines“.⁴ Konstitucija taip pat garantuoja asmens laisvę⁵ ir žmogaus orumą⁶, draudžia žeminamai elgtis su žmonėmis⁷ ir gina žmonių teisę į privatų gyvenimą⁸ bei išraiškos⁹ ir sąžinės¹⁰ laisvę. Galiausiai Konstitucijoje yra teigiama, kad „įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“.¹¹

Be to, 1998 m. gruodžio mėnesį Seimas priėmė Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymą ir jau kitais metais paskyrė Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolierių¹² (toliau – Kontrolierius). Kontrolieriaus veiksmai, be kita ko, apima skundų dėl diskriminacijos ir grasinimų „lyties, rasės, tautinės kilmės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religijos, įsitikinimų ar nuostatų, amžiaus, lytinės orientacijos, neįgalumo, etninės kilmės, religijos“¹³ pagrindu nagrinėjimą. Šis lygių galimybių įstatymas nenumato apsaugos nuo diskriminacijos lytinės tapatybės pagrindu ir, nors Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nustatė, kad lyties sąvoka turi apimti lytinę tapatybę¹⁴, šios nuostatos nepaminėjimas atitinkamuose įstatymuose gali atverti kelią pažeidimams.

Lietuvoje atsiranda vis daugiau diskriminacijos prieš LGBT asmenis kultūros pavyzdžių, o nuomonių apklausa rodo, kad Lietuva yra viena iš labiausiai homofobinių Europos valstybių¹⁵. Seimui buvo pateiktas ir šiuo metu vis dar svarstomas įstatymo projektas, skirtas pataisyti Administracinių teisės pažeidimų kodeksą, nustatant baudas už „homoseksualių santykių propagavimą“. Be to, Lietuvos žiniasklaidoje nuolat pasirodo neapykantą LGBT asmenims kurstančių kalbų, juos stereotipiškai vaizduojant kaip kurstytojus ir sąmokslininkus, ir nemažai politikų jau yra viešai išreiškę savo nusistatymą prieš homoseksualius asmenis. Dar daugiau, Lietuvos Vyriausybė toliau aktyviai atsisako leisti translyčiams asmenims visiškai pakeisti lytį, nepaisydama Europos Žmogaus Teisių Teismo išvadų *L. prieš Lietuvą* byloje, kad Lietuvos Civilinis kodeksas, neginantis teisės į lyties keitimą, pažeidžia Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnį¹⁷.

---

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 18 straipsnis.

⁵ *Ten pat*, 20 straipsnis.

⁶ *Ten pat*, 21 straipsnis.

⁷ *Ten pat*

⁸ *Ten pat*, 22 straipsnis.

⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnis.

¹⁰ *Ten pat*, 26 straipsnis.

¹¹ *Ten pat*, 29 straipsnis.

¹² Pagal paktą 40 straipsnį valstybės institucijų pateiktų ataskaitų apžvalga: Lietuvos valstybės institucijų trečioji periodinė nacionalinė ataskaita, CCPR/C/LTU/3, 17 2010 m. lapkričio 29 d.

¹³ *Ten pat*

¹⁴ *P v. S and Cornwall County Council*, C-13/94, 1996 m. balandžio 30 d.

¹⁵ Tereškinas, Artūras. „Not Private Enough? Homophobic and Injurious Speech in the Lithuanian Media“

(*Nepakankamai privati? Homofobiškas ir įžeidus kalbėjimas Lietuvos žiniasklaidoje*)

adresu: www.atviri.lt/uploads/files/dir27/dir1/16_0.php.

¹⁶ Sąrašas klausimų, kurių būtina imtis atsižvelgiant į Lietuvos trečiąją periodinę ataskaitą, CCPR/C/LTU/3, ¶ 6, 2011 m. gruodžio 5 d.

¹⁷ *L. v. Lithuania (L. prieš Lietuvą)*, paraiška nr. 27527/93, 2007 m. rugsėjo 11 d.

Galiausiai, Lietuvos LGBT bendruomenei nuolat tenka kovoti už galimybę būti matomiems ir už susirinkimų ir saviraiškos laisvę viešojoje erdvėje, nes valstybės pareigūnai sudaro kliūtis eitynėms ir kitoms viešoms LGBT solidarumo išraiškoms.

Pritardama TPPTP ir daugeliui kitų tarptautinių žmogaus teisių priemonių bei Europos žmogaus teisių konvencijai, Lietuvos Vyriausybė pasižadėjo ginti visų Lietuvos žmonių teises, nepriklausomai nuo jų lytinės orientacijos ar lytinės tapatybės, ir naikinti diskriminaciją su kuria tenka susidurti LGBT asmenims šioje šalyje. Per kelis pastaruosius metus Lietuvoje buvo begalė LGBT bendruomenės diskriminacijos ir teisių pažeidimo atvejų iš, be kita ko, valstybės institucijų pusės; tam tikros tokios institucijos yra nurodomos ir šioje ataskaitoje. Tikimės, kad ši ataskaita padės Žmogaus teisių komitetui vertinant Lietuvos atitikimą TPPTP nuostatomis ir paskatins LGBT asmenų lygybę Lietuvoje.

III. Esminiai pakto pažeidimai

2(1) ir 26 (Nediskriminavimas) straipsniai

Susiję įstatymai ir teismo praktika

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (TPPTP) 2(1) ir 26 straipsniai įtvirtina nediskriminavimo standartą, kurio turi laikytis visos TPPTP pritarusios valstybės. 2(1) straipsnyje teigiama:

Kiekviena valstybė, šio Pakto Šalis, įsipareigoja gerbti ir visiems esantiems jos teritorijoje bei priklausantiems jos jurisdikcijai asmenims užtikrinti teises, pripažįstamas šiame Pakte, be jokių skirtumų, tokių kaip rasė, odos spalva, lytis, kalba, religija, politiniai arba kiti įsitikinimai, tautinė ar socialinė kilmė, turtinė padėtis, gimimas ar koks nors kitas požymis.¹⁸

TPPTP 26 straipsnyje pripažįstama, kad:

Visi žmonės yra lygūs įstatymui ir turi teisę į vienodą, be jokios diskriminacijos įstatymo apsaugą. Šiuo atžvilgiu įstatymas turi drausti bet kokią diskriminaciją ir užtikrinti visiems vienodą ir veiksmingą apsaugą nuo diskriminacijos rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių arba kokių nors kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, turtinės padėties, gimimo ar kokio nors kito požymio pagrindu.¹⁹

Byloje *Toonen prieš Australiją*, kurioje nuspręsta, kad lytinių santykių tarp tos pačios lyties partnerių abiejų šalių sutikimu kriminalizavimas pažeidžia TPPTP, Žmogaus teisių komitetas (ŽTK) nustatė, kad 2(1) ir 26 straipsniuose esama nuoroda į lytį taip pat turi būti interpretuojama kaip nuoroda į lytinę orientaciją.²⁰ Taigi, TPPTP ginamos teisės garantuojamos visų lytinių orientacijų asmenims, jų nediskriminuojant.

Žmogaus teisių komitetas praplėtė Toonen byloje priimtą sprendimą už baudžiamosios teisės ribų į administracinės teisės sritį, sprendžiant bylą *Young prieš Australiją*. Pastaruoju atveju ŽTK nustatė, kad Australija pažeidė TPPTP 26 straipsnio nuostatą dėl teisės į vienodą įstatymo apsaugą, kadangi „skundo autoriui buvo atsisakyta suteikti pensiją dėl jo lyties ar lytinės orientacijos“.²¹ Šiuo sprendimu ŽTK nustatė, kad asmens išskyrimas lytinės orientacijos pagrindu yra lygus atsisakymui suteikti teisę į lygybę įstatymui.

Be to, *Toonen* byloje ŽTK atmetė Tasmanijos argumentą, kad homoseksualių santykių kriminalizavimas yra pagrįsta ir proporcinga priemonė, skirta išsaugoti moralę ir neleisti plisti

¹⁸ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (TPPTP), G.A. Res. 2200A, 999 U.N.T.S. 171, 2 straipsnis (1996 m. gruodžio 16 d.).

¹⁹ *Ten pat*, 26 straipsnis.

²⁰ *Toonen v. Australia (Toonen prieš Australiją)*, komunikatas nr. 488/1992, U.N. Doc. CCPR/C/50/D/488/1992 (1994).

²¹ *Edward Young v. Australia (Edward Young prieš Australiją)*, komunikatas nr. 941/2000: Australija. 18/09/2003. U.N. Doc. CCPR/C/78/D/941/2000 (2003) p. 10.4.

ŽIV / AIDS. ŽTK nusprendė, kad, priešingai, sodomijos įstatymas yra „šališkas“ ir „neproporcingas atsižvelgiant į tikslą“.²² Panašų sprendimą ŽTK priėmė ir *X prieš Kolumbiją* byloje, kurioje nustatyta, kad Kolumbijoje praktikuojamas homoseksualių ir heteroseksualių porų diferencijavimas pažeidžia TPPTP 26 straipsnį, jei tokiam išskyrimui nėra „pagrįsto ir objektyvaus“ pateisinimo.²³

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, kurio sprendimus Lietuva privalo vykdyti, *P prieš S ir Cornwall County Council* apygardos tarybą nustatė, kad lytis turi būti aiškinama kaip sąvoka, apimanti lytinę tapatybę²⁴. Taigi, įstatymai, suteikiantys apsaugą nuo diskriminacijos lyties pagrindu, kartu turi suteikti apsaugą ir lytinės tapatybės pagrindu.

Galiausiai, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinama, kad:

Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.²⁵

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu poveikis

2002 metų diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu Baltijos regione tyrimas pagal Baltijos šalių antidiskriminacijos projektą siekė parodyti lesbiečių, gėjų ir biseksualių asmenų (LGB) diskriminacijos darbo vietoje mastą Lietuvoje.²⁶ Tik 15 proc. respondentų teigė, kad darbe neslepia savo orientacijos, 4 proc. teigė, kad jiems buvo atsisakyta suteikti darbo vietą dėl jų lytinės orientacijos, 9 proc. įtaria, kad tai galėjo jiems atsitikti, 2 proc. nurodė, kad jiems buvo atsisakyta suteikti aukštesnes pareigas dėl jų lytinės orientacijos ir 4 proc. įtaria, kad tai jiems galėjo atsitikti.²⁷ Be to, 6 proc. respondentų nurodė, kad buvo atleisti ar priversti išeiti iš darbo dėl jų lytinės orientacijos, o 31 proc. teigė, kad darbe jiems buvo grasinama dėl jų lytinės orientacijos.²⁸ Tyrimas nustatė, kad LGB asmenys dažnai nejaučia galį pranešti apie diskriminacijos atvejus atitinkamoms institucijoms, nes bijo būti „paviešinti“²⁹, o tai reiškia, kad, nepaisant įstatymo, ginančio seksualines mažumas darbo vietoje, dauguma žmonių negali pasinaudoti šiuo įstatymu gindami savo teises dėl Lietuvoje plačiai paplitusios homofobijos bei homofobiško politikų ir valstybės institucijų požiūrio.

Šią problemą iliustruoja pavyzdys, kai LGL gavo pranešimą, kad Vytauto Didžiojo Universiteto lektorius neteko darbo dėl to, kad darbo vietoje neslėpė esąs gėjus. Atleistas lektorius kreipėsi į

---

²² *Toonen v. Australia (Toonen prieš Australiją)* p. 8.3.

²³ *X v. Colombia (X prieš Kolumbiją)*, komunikatas nr. 1361/2005: Kolumbija. 20/03/2007 (2007) p. 7.2.

²⁴ C-13/94, 1996 m. balandžio 30 d.

²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis.

²⁶ „Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia“ (*Diskriminavimas lytinės orientacijos pagrindu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje*), Vilnius (2002).

²⁷ *Ten pat*

²⁸ *Ten pat*

²⁹ *Ten pat*

Kontrolierių, o vėliau ir į teismą, bet pralaimėjo bylą antrosios instancijos teisme.³⁰ LGL laikosi nuomonės, kad lektorius buvo atleistas dėl jo lytinės orientacijos, o universiteto nurodytos kitos priežastys yra tik apsimetimas. Taigi, nors LGB asmenys nori naudotis savo teisėmis pagal Lietuvos Lygių galimybių įstatymą, šis įstatymas yra neefektyvus, nes teismai yra pasirengę priimti akivaizdžiai melagingas atleidimo iš darbo priežastis nei išsiaiškinti tikruosius homofobiškus motyvus.

Minėtame Baltijos šalių antidiskriminacijos projekto tyrime taip pat nustatyta, kad LGB asmenys patiria diskriminaciją sveikatos priežiūros srityje.³¹ Viena tyrimo respondentė teigė, kad jos ginekologė (-as) atsisakė ją gydyti sužinojusi (-ęs), kad pacientė yra lesbietė, ir aiškindama tuo, kad ji (jis), kaip gydytoja (-as), yra „nekompetentinga (-as) lesbiečių klausimu“.³² Kitas respondentas nurodė, kad buvo išjuoktas dėl jo lytinės orientacijos, kai lankėsi pas urologą.³³ 64 proc. visų tyrimo respondentų teigė, kad nuslepia savo lytinę orientaciją nuo sveikatos priežiūros specialistų bijodami patirti diskriminaciją³⁴, o tai gali trukdyti jiems gauti tinkamas sveikatos priežiūros paslaugas. Šiuo metu Lietuvoje nėra jokio įstatymo, ginančio LGB asmenis nuo diskriminacijos sveikatos priežiūros paslaugų srityje, todėl jie neturi jokių galimybių apsiginti teisinėmis priemonėmis.

Lietuvos žiniasklaida taip pat prisideda prie šalyje vykstančios diskriminacijos prieš seksualines mažumas. Lietuvos žiniasklaida apskritai pristato homoseksualumą kaip kažką nenatūralaus ir tiesiog nepriimtino daugumai žmonių, leisdama manyti, kad blogas elgesys ir neapykanta homoseksualių asmenų atžvilgiu yra natūrali, kadangi tokie asmenys yra suprantami kaip grėsmė religinėms ir kultūrinėms normoms.³⁵ Nemažai Lietuvos žiniasklaidos priemonių spausdina ir skleidžia neapykantą kurstančias kalbas, klaidinančią informaciją apie homoseksualumą ir kursto diskriminaciją prieš lesbietes, gėjus, biseksualių ir transseksualių (LGBT) asmenis. Nepaisant įstatymo, draudžiančio neapykantos kalbą lytinės orientacijos pagrindu, Lietuva kol kas šios problemos neišsprendė.

Pavyzdžiui, bulvarinio laikraščio „Vakaro žinios“ žurnalistai dažnai vadina gėjus „išskrypėliais“ ir „gaidžiais“ (gėjus menkinantis terminas Lietuvoje).³⁶ Kitas Lietuvos bulvarinis leidinys „L.T.“ pavadino lietuvišką interneto svetainę, kurios tikslinė skaitytojų grupė yra gėjai, „pasityčiojimu iš normalios orientacijos žmonių“.³⁷ Žinomas rašytojas V. Landsbergis parašė, kad „... visame pasaulyje vis labiau populiarėja antišeima – gėjų parada ir t.t. Jau, regis, tuoj tuoj bus įteisintos žmonių ir gyvuliukų santuokos“³⁸, tokiu būdu jungdamas į vieną homoseksualumą ir zoofiliją.

Arūnas Peškaitis, konservatyvaus naujienų portalo komentatorius, parašė: „Tikriausiai didysis nusikaltimas – aš tai drąsiai sakau – yra įvykęs tada, kai iš sutrikimų sąrašo buvo išbrauktas homoseksualumas.“³⁹,

³⁰ *AZ v. Vilnius College (AZ prieš Vilniaus kolegiją)*, Vilniaus apygardos teismas (2011), adresas:

<http://liteko.teismai.lt/viesasprennimupaieska/tekstas.aspx?id=90baea97-40e3-44bd-8199-d923c7d7923c>.

³¹ „Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia“ (*Diskriminavimas lytinės orientacijos pagrindu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje*), Vilnius (2002).

³² *Ten pat*

³³ *Ten pat*

³⁴ *Ten pat*

³⁵ Tereškinas, Artūras. „Not Private Enough? Homophobic and Injurious Speech in the Lithuanian Media“ (*Nepakankamai privatu? Homofobiškas ir įžeidus kalbėjimas Lietuvos žiniasklaidoje*)

³⁶ *Ten pat*

³⁷ *Ten pat*

³⁸ *Ten pat*

tokiu būdu teigdamas, kad homoseksualumas yra iškrypimas ar sutrikimas. 2007 metais publicistikos laidoje „Srovės“ Vilniuje vykusios gėjų eitynės buvo pavadintos „įdomiais reginukais“, o homoseksualumas pavadintas iškrypimu, kaip nekrofilija ir pedofilija.⁴⁰ Lietuvos žiniasklaidoje pastebima tendencija vaizduoti homoseksualus kaip pedofilus ar pederastus. Tai rodo „Lietuvos Ryto“ straipsnis „Nuo tariamos meilės – iki šeimos griuvėsių“, kuriame pakartotinai perteikiami gėjaus pedofilo ir iškrypusio gėjaus stereotipai.⁴¹

Kita žiniasklaidoje išryškėjanti tendencija yra idėjos apie pasaulinio gėjų konspiracinio tinklo egzistavimą eskalavimas.⁴² Pavyzdžiui, vienoje interneto proklamacijoje, kurią išplatino politinis judėjimas „Doros ir tautos sąjunga“, sakoma, kad „Homoseksualai pradeda visuotinį puolimą“.⁴³ Kitoje tos pačios sąjungos proklamacijoje kalbama apie toleranciją homoseksualumui kaip apie „naują blogio ideologiją“.⁴⁴ 2007 m. gegužės 7 d. laikraštyje „Respublika“ pastebėtas išpėjimas skaitytojams, kad gėjų poveikis Lietuvoje didėja, ir kad vis daugiau gėjų užima prestižines profesijas ir išstumia iš jų normalius, heteroseksualius asmenis.⁴⁵ Lietuvos žiniasklaida taip pat linkusi teigti, kad homoseksualai nori sunaikinti „normalią“ šeimą ir tautą.⁴⁶

Vienas ypač keliantis pasipiktinimą atvejis, kai valstybei nepavyko apginti LGBT asmenų nuo neapykantą kurstančių kalbų, įvyko 2011 metais, kai Vilniaus apygardos prokuratūra nusprendė nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl 2009 m. rugsėjo mėnesį internete pasirodžiusio komentaro prie straipsnio apie lesbiečių porą Norvegijoje, įsivaikinusią berniuką iš Lietuvos.⁴⁷ Komentare buvo sakoma, „Issaudyti lesbietes ir pyderus, kaip vokietis žydus prie sienos. Naikynt, traiskyt sia kasta, be pasigailėjimo.“⁴⁸ Prokuroras Darius Burbulis teigė neradęs pagrindo išvadai, kad įtariamoji padarė nusikaltimą tiesiogine tyčia.⁴⁹ Visgi, ankstesnėje byloje dėl komentaro „Lietuviai, kurie šaudė žydus, tikri didvyriai, reikėtų jiems Paneriuose pastatyti paminklą“ po straipsniu internete apie Lietuvos žydų restituciją buvo nustatyta, kad komentaras pažeidė Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį.⁵⁰ LGL susirūpinusi, kad toks prokuroro diferencijuojantis požiūris į panašius neapykantą kurstančios kalbos atvejus gali leisti manyti, kad smurto prieš LGBT asmenis kurstymas yra priimtinas.

Valstybė ir Lietuvos politikai ne tik nesugeba pasmerkti ir kovoti prieš neapykantos kalbą LGBT asmenų atžvilgiu, bet ir patys prisideda prie tokių kalbų. Parlamentarė Irena Degutienė kartą yra pasakiusi „Mes niekada nepripažinome ir nepripažinsime partnerystės, nes tai tikrai nėra šeima“.⁵¹

---

³⁹ *Ten pat*

⁴⁰ *Ten pat*

⁴¹ *Ten pat*

⁴² *Ten pat*

⁴³ *Ten pat*

⁴⁴ *Ten pat*

⁴⁵ *Ten pat*

⁴⁶ *Ten pat*

⁴⁷ „Chair of LGL Concerned About Hate Provoking Internet Comments“ (*LGL pirmininkas susirūpinęs neapykantą skatinančiais komentarais internete*), 2012 m. gegužės 22 d., adresas:

http://www.atviri.lt/index.php/news/chair_of_lgl_concerned_about_hate_provoking_internet_comments/5781.

Ji taip pat yra pasakiusi: „Aš nesu prieš gėjus, bet norėčiau, kad jie nedemonstruotų savo pažiūrų.“⁵², teigdama, kad LGBT asmenys turėtų likti atokiau nuo viešos erdvės ir slėptų tai, kas jie yra. V. Aleknaitė-Abramikienė, Tėvynės Sąjungai priklausanti parlamentarė, kalbėdama apie Vilniuje planuotas gėjų eitynes pasakė: „Gėjų ir lesbiečių paradas Lietuvoje pažemintų Lietuvos tautą“. Ji taip pat yra pasakiusi, kad 2007 metais Vilniuje vykusio ILGA Europos konferencija gali „menkinti Lietuvos tautą ir daugumos Lietuvos žmonių nuomonę“⁵³. Tokios netolerantiškos ir neapykantos kupinos žymių politikų kalbos leidžia daryti išvadą, kad žmogaus teisių pažeidimai prieš seksualines mažumas yra nebaudžiami.

Šį faktą iliustruoja 2007 metais įvykęs incidentas, kai Vilniuje vykusios kasmetinės „ILGA-Europe“ konferencijos pirmą dieną į klubą „Soho“, kuriame tuo metu buvo nemažai konferencijos dalyvių, buvo įmestas dūminis užtaisas.⁵⁴ LGL pranešė, kad Lietuvos policija atvyko reaguodama į skambutį dėl išpuolio prieš barą, bet jau kitą dieną policijos pareigūnas viešai pareiškė, kad LGBT aktyvistai galėjo patys surežisuoti išpuolį, kad pritrauktų visuomenės dėmesį. Ir tai buvo pareikšta nepaisant to, kad išpuolį surengę asmenys davė interviu vienam Lietuvos laikraščių pripažindami, kad šį išpuolį sukėlė, nes yra priešiški nusiteikę prieš gėjus. Nėra jokių įrodymų, kad policija būtų sureagavusi į tokį pranešimą laikraštyje ar būtų radusi už išpuolį atsakingus asmenis bei išsprendusi bylą.

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės tapatybės pagrindu poveikis

Lietuvoje veikia nemažai įstatymų, siekiančių pažaboti diskriminaciją ir prievartą dėl įvairių pagrindų. Tačiau tarp šių pagrindų iki šiol neminima asmens lytinė tapatybė. Vienas tokių įstatymų yra Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas, kuriuo įsteigiama Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Visgi Kontrolierius netiria skundų dėl grasinimų ar diskriminacijos lytinės tapatybės pagrindu.

7 straipsnis (Laisvė nuo kankinimų ir žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo)

Susiję įstatymai ir teismo praktika

Anot 2001 metų ataskaitos, pristatančios LGBT asmenų kankinimo problemos analizę, kurią pateikė JT specialusis pranešėjas kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo klausimais, visame pasaulyje LGBT asmenys neproporcingai kenčia nuo grasinimų, žeminimo ar kitų pažeidimų, menkinančių jų žmogiškąjį orumą.⁵⁵ Ataskaitoje teigiama, kad toks elgesys pažeidžia TPPTP 7 straipsnį.⁵⁶

⁵¹ Tereškinas, Artūras. „Not Private Enough? Homophobic and Injurious Speech in the Lithuanian Media“ (*Nepakankamai privati? Homofobiškas ir įžeidus kalbėjimas Lietuvos žiniasklaidoje*)

⁵² *Ten pat*

⁵³ *Ten pat*

⁵⁴ „The ILGA-Europe Conference Summary“ (*ILGA Europos konferencijos apžvalga*) adresas: <http://www.lgl.lt/naujienose.php?pid=12>.

⁵⁵ JT specialaus pranešėjo kankinimo ir kitokio žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo klausimais Nigel Rodley ataskaita, p. 6-7 (UN Doc. A/56/156, 2001 m. liepos 3 d.).

⁵⁶ *Ten pat*

Žmogaus teisių komitetas toliau išaiškino valstybės įsipareigojimus pagal 7 straipsnį savo bendrajame komentare nr. 20, kuriame Komitetas nurodė, kad kankinimo ir žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo draudimu siekiama apginti „tiek asmens orumą, tiek jo fizinę ir psichinę sveikatą“⁵⁷

Galiausiai, Lietuvos Konstitucijoje yra nustatoma, kad „žmogaus orumą gina įstatymas“, ir kad „draudžiama žmogų kankinti, žaloti, žeminti jo orumą, žiauriai su juo elgtis, taip pat nustatyti tokias bausmes“⁵⁸.

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu poveikis

Pirmiau minėtame Baltijos šalių antidiskriminacijos projekto tyrime nurodoma, kad Lietuvoje policija nė karto nėra viešai parodžiusi, kad homofobija grindžiamas smurtas ir prievarta yra netoleruoti.⁵⁹ Šiame tyrime 27 proc. respondentų nurodė, kad yra tapę bent vieno smurtinio išpuolio aukomis dėl jų lytinės orientacijos.⁶⁰ Tik 1/3 šių respondentų pranešė apie incidentą policijai, ir tik 15 proc. šių atvejų policija reagavo palaikydama auką, tuo tarpu net 39 proc. atvejų policija reagavo priešišškai.

Vienas gėjus, atsakydamas į apklausos klausimus, papasakojo, kad, kai jis kartą lankėsi Vilniaus gėjų bare, į barą įsiveržė du ginkluoti vyrai.⁶² Vyrai surišo baro šeiminką ir degino jo kaktą cigarete.⁶³ Tuomet jie apiplėšė šeiminką ir du barmenus, visą laiką keikdamiesi prieš gėjus ir grasindami padegti barą.⁶⁴

Viena moteris lesbietė pasakoja, kad kartą ją į automobilį jėga įsodino pažįstamas žmogus, kuris dvi dienas naudojo prieš ją fizinį ir psichologinį smurtą.⁶⁵ Klaipėdos gėjų bare barmenu dirbantis gėjus taip pat papasakojo, kad jį užpuolė baro lankytojas, kuris jį surišo, supjaustė jam riešus ir apiplėšė.⁶⁶ Vyras pranešė apie incidentą policijai, bet smurtautojas nebuvo nubaustas, kadangi pasakė policijai, kad bare dirbęs vyras prie jo seksualiai priekabiavo.⁶⁷ Kitas gėjus pranešė, kad jį buvo sumušęs net policijos pareigūnas, pamatęs, kad vyras bučiuojasi su savo vaikinu viešoje vietoje.⁶⁸

LGBT asmenų persekiojimas Lietuvoje taip pat plačiai paplitęs ir nėra žabojamas, nes žmonės bijo atskleisti savo lytinę orientaciją policijai, kad praneštų apie tokius incidentus. 52 proc. respondentų,

⁵⁷ OHCHR, bendrasis komentaras nr. 20: keičiantis bendrąjį komentarą nr. 7 dėl kankinimo ir žiauraus elgesio ar baudimo draudimo (7 straipsnis): 10/03/92.” adresu: [http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/6924291970754969c12563ed004c8ae5?Opendocument](http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/6924291970754969c12563ed004c8ae5?Opendocument) .

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnis.

⁵⁹ „Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia“ (*Diskriminavimas lytinės orientacijos pagrindu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje*), Vilnius (2002).

⁶⁰ *Ten pat*

⁶¹ *Ten pat*

⁶² *Ten pat*

⁶³ *Ten pat*

⁶⁴ *Ten pat*

⁶⁵ *Ten pat*

⁶⁶ *Ten pat*

⁶⁷ *Ten pat*

⁶⁸ *Id.*

dalyvavusių Baltijos šalių antidiskriminacijos projekto apklausoje, nurodė, kad juos persekiojo dėl jų lytinės orientacijos.⁶⁹ Sprendžiant pagal pateiktą LGBT asmenų pranešimų policijai apie smurtą statistiką, galima daryti išvadą, kad policija nespręstų tokių bylų efektyviai, kadangi tik 15 proc. atvejų policija palaikė auką, o net 39 proc. atvejų buvo akivaizdžiai priešiška nusiteikusi prieš auką.⁷⁰

Pasakodamas apie vieną tokį persekiojimo atvejį, vienas gėjus pasidalijo, kad grupelė jo kaimynystėje gyvenančių paauglių nuolat grasina jį sumušti ir sugadinti automobilį, jie žodžiais užsipuola jį gatvėje.⁷¹ Viena lesbietė papasakojo, kad jos kaimynas ištisus metus persekiojo ją grasindamas užmušti ją ir jos partnerę, ir galiausiai pradūrė jų automobilio padangas.⁷² Pro įvykio vietą pravažiuojantis policininkas pamatė vyrą praduriant padangas ir jį sulaikė.⁷³ Tačiau vyras buvo pripažintas kaltu tik už automobilio apgadinimą, bet ne už nuolatinį poros persekiojimą dėl jų lytinės orientacijos.⁷⁴

Dar vienas gėjus papasakojo, kad prie jo priekabiavo universiteto, kurį šis lankė, studentas, kuris nuolat keikėsi homofobiškais šūksniais respondento adresu.⁷⁵ Galiausiai, dar vienas gėjus papasakojo, kad, kai jam buvo 16 metų, jis buvo priverstas mokėti kaimynystėje gyvenusiems chuliganams 20 litų, kad šie jo nemuštų.⁷⁶

14 straipsnis (Teisė į sąžiningą teismą)

Susiję įstatymai ir teismo praktika

TPPTP 14 straipsnyje nustatoma, kad „visi asmenys teismams ir tribunolams yra lygūs“⁷⁷, o Lietuvos Konstitucijoje yra deklaruojama, kad „įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“⁷⁸.

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu poveikis

Lietuvos Baudžiamajame kodekse diskriminaciniai motyvai, pvz. dėl lytinės orientacijos, yra laikomi sunkinančiomis aplinkybėmis, nepriklausomai nuo nusikaltimo. Tačiau yra bent du atvejai, kai Lietuvos prokurorai nusprendė neiškelti kaltinimų pagal Baudžiamojo kodekso 170 straipsnį dėl nusikaltimo neapykantos pagrindu, nes abu atvejai buvo susiję su LGBT asmenimis.

Pirmuoju atveju, kuris jau buvo minėtas skyriuje apie nediskriminavimą, prokurorai atsisakė iškelti kaltinimus dėl neapykantą kurstančio komentaro internete, raginančio naikinti LGBT asmenis,

---

⁶⁹ „Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia“ (*Diskriminavimas lytinės orientacijos pagrindu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje*), Vilnius (2002).

⁷⁰ *Ten pat*

⁷¹ *Ten pat*

⁷² *Ten pat*

⁷³ *Ten pat*

⁷⁴ *Ten pat*

⁷⁵ *Ten pat*

⁷⁶ *Ten pat*

⁷⁷ TPPTP, 14 straipsnis.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnis

nors jie buvo iškėlę kaltinimus labai panašiu atveju, kai komentaras buvo nukreiptas prieš žydus.⁷⁹ Antrasis atvejis, minėtas skyriuje apie žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą, buvo susijęs su lesbietės kaimynu, kuris persekiojo ją ir jos partnerę bei joms grasino išstisus metus, o buvo sulaikytas ir apkaltintas tik už tai, kad pradūrė jų automobilio padangas, t.y. turto naikinimą, bet ne už homofobinius motyvus.⁸⁰

16 straipsnis (Asmens pripažinimas teisinių santykių subjektu) ir 17 straipsnis (Laisvė nuo savavališko kišimosi į asmeninį ir šeimos gyvenimą ir būsto neliečiamybė)

Susiję įstatymai ir teismo praktika

TPPTP 16 straipsnyje teigiama, kad „kiekvienas asmuo, kad ir kur jis būtų, turi teisę būti pripažintas teisinių santykių subjektu“⁸¹ 17 straipsnis nustato, kad „niekas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, jo būsto neliečiamybę, susirašinėjimo slaptumą, neteisėto kėsinosi į jo garbę ir orumą“⁸² ir kad „kiekvienas asmuo turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba tokių pasikėsinimų“⁸³.

Be šios TPPTP įtvirtinamos apsaugos, Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT), kurio narė Lietuva yra, precedentų teisėje išaiškino teisę į privatumą, kurią gina Europos Konvencijos 8 straipsnis. Byloje *Goodwin prieš Jungtinę Karalystę* EŽTT nustatė, kad teisiškai nepripažinusi naujosios transseksualo lyties po lyties pakeitimo operacijos, valstybė pažeidė Europos Konvencijos 8 straipsnį.⁸⁴

Byloje *L. prieš Lietuvą* EŽTT išaiškino, kad Europos Konvencijos 8 straipsnis nustato valstybei pareigą „pripažinti transseksualių asmenų lytį po lyties pakeitimo operacijos pakeičiant jų civilinio statuso duomenis su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis“⁸⁵ Šioje byloje nustatyta, kad Lietuvoje yra „teisinė spraga“, kalbant apie lyties keitimo operacijas, dėl kurios transseksualai „susiduria su neapibrėžtumo asmeniniame gyvenime situacija“, ir Lietuvai nurodyta išmokėti kompensacijas ir, atitinkamai, įvesti įstatymų pataisas, kad šalis toliau nepažeidintų 8 straipsnio⁸⁶. Šis Europos Konvencijos praktika gali būti taikoma ir analogiškiems TPPTP pakto straipsniams.

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės tapatybės pagrindu poveikis

Lietuvos Civilinio kodekso 2.27 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad nevedęs suaugusysis turi teisę į lyties keitimo operaciją.⁸⁷ Toliau nustatoma, kad lyties keitimo operacijos sąlygas

⁷⁹ „Chair of LGL Concerned About Hate Provoking Internet Comments“ (*LGL pirmininkas susirūpinęs neapykantą skatinančiais komentarais internete*), 2012 m. gegužės 22 d., adresas:

http://www.atviri.lt/index.php/news/chair_of_lgl_concerned_about_hate_provoking_internet_comments/5781.

⁸⁰ „Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia“ (*Diskriminavimas lytinės orientacijos pagrindu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje*), Vilnius (2002).

⁸¹ TPPTP, 16 straipsnis.

⁸² TPPTP, 17 straipsnis.

⁸³ *Ten pat*

⁸⁴ *Goodwin v. United Kingdom (Goodwin prieš Jungtinę Karalystę)*, paraiška nr. 28957/95, 2002 m. liepos 11 d.

⁸⁵ *L. v. Lithuania (L. prieš Lietuvą)*, paraiška nr. 27527/03, 2007 m. rugsėjo 11 d.

⁸⁶ *Ten pat*

⁸⁷ *Ten pat*.

⁸⁷ *Id.*

ir tvarką nustato įstatymas.⁸⁸ Tačiau Lietuvoje dar nepriimtas šių nuostatų įgyvendinantis įstatymas, nepaisant to, kad šaliai tai padaryti nurodė EŽTT dar 2007 metais.⁸⁹ Šiuo metu Seime bandoma išbraukti lyties keitimo operaciją leidžiančią nuostatą iš Lietuvos Civilinio kodekso, siekiant neleisti atsirasti EŽTT panašioms skundams prieš Lietuvą.⁹⁰

Be to, nors Lietuvos įstatymas leidžia asmenims keisti vardus, jis neleidžia asmenims, kurie dar nebaigė visos chirurginės lyties keitimo procedūros, keisti asmens kodo, kuriame yra užkoduota asmens lytis⁹¹. Kadangi asmenys negali iki galo pakeisti lyties Lietuvoje dėl to, kad nėra Lyties keitimo įstatymo⁹², net pakeitęs vardą, bet visos lyties keitimo procedūros nebaigęs asmuo vis tiek atsidurs nepriimtinoje tarpinėje situacijoje, nes negalės pakeisti savo asmens kodo.

Galiausiai, nors tiek Vilniuje, tiek Kaune yra chirurgų, turinčių tinkamų priemonių ir žinių atlikti lyties keitimo operaciją, teisinių priemonių trūkumas neleidžia užbaigti tokių operacijų.⁹³ Taigi, Lietuvoje gyvenantys transseksualūs asmenys, kurių daugelis jau yra kreipęsi dėl operacijos, priversti arba vartoti vaistinius preparatus, arba vykti į užsienį, kur jiems būtų atlikta reikiama procedūra.⁹⁴

19 straipsnis (Saviraiškos laisvė)

Susiję įstatymai ir teismo praktika

TPPTP 19 straipsnyje nurodoma, kad „kiekvienas žmogus turi teisę į saviraiškos laisvę; ši teisė apima laisvę nekliudomai ieškoti, gauti ir perteikti visokią informaciją bei idėjas, nepaisant valstybių sienų, žodžiu, raštu arba per spaudą, arba meninėmis išraiškos formomis, arba kitokiais būdais savo nuožiūra“.⁹⁵

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu poveikis

Seimo narys Petras Gražulis iš Tvarkos ir teisingumo partijos pateikė Seimo svarstymui Lietuvos Administracinių teisės pažeidimų kodekso pataisą, kuriomis siūloma įvesti nusižengimą už „homoseksualinių santykių propagavimą“⁹⁶. Jei šis nusižengimas būtų įrašytas į Administracinių teisės pažeidimų kodeksą, baudos už tokį nusižengimą siektų nuo 580 iki 2 900 eurų.⁹⁷ Ši pataisa yra svarstoma, todėl jai Seimas kol kas nepritarė. Įteisinus tokią pataisą,

---

⁸⁸ *Ten pat*

⁸⁹ *Ten pat*

⁹⁰ Wockner, Rex. „Lithuanian MPs Want to Ban Gender-Reassignment Surgery“ (*Lietuvos parlamentarau nori uždrausti lyties keitimo operacijas*), 2011 m. kovo 14 d., adresas:

<http://www.asylumlaw.org/docs/sexualminorities/LithuaniaRex031411.pdf>.

⁹¹ *L. v. Lithuania (L. prieš Lietuvą)*, paraiška nr. 27527/03, 2007 m. rugsėjo 11 d.

⁹² *Ten pat*

⁹³ *Ten pat*, 22 straipsnis.

⁹⁴ *Ten pat*

⁹⁵ TPPTP, 19 straipsnis.

⁹⁶ „European Parliament Calls on Lithuania to Reject the Proposed Homophobic Law“ (*Europos Parlamentas ragina Lietuvą atmesti siūlomą homofobišką įstatymą*), 2011 m. sausio 20 d., adresas:<http://www.lgl.lt/naujienose.php?pid=62>.

⁹⁷ *Id.*

ji gali kriminalizuoti beveik bet kokias viešas homoseksualumo apraiškas ir vaizdavimą.

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas galioja nuo 2010 m. kovo 1 d.⁹⁸ Šis įstatymas priskiria bet kokią informaciją, kuri „žemina šeimos vertybes“ ar „skatina kitokią nei Konstitucijoje... ir Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse nustatyta santuokos ir šeimos sąvoką“, informacijai, kuri daro neigiamą poveikį vaikams, todėl įstatymas draudžia skelbti šią informaciją vaikams prieinamose vietose.⁹⁹ Lietuvos įstatymas apibrėžia santuoką tarp vyro ir moters.¹⁰⁰ Taigi, pagal šį įstatymą viešas vienos lyties partnerystės skatinimas ar pasisakymas už lygybę santuokoje būtų uždrausti.

Anot LGL, šis įstatymas kol kas nebuvo panaudotas prieš LGBT aktyvistus, bet jie yra tikri, kad tai yra tik laiko klausimas, kol šis įstatymas bus panaudotas LGBT bendruomenei nutildyti ir įbauginti. Seimo nariai jau buvo pasinaudoję šiuo įstatymu bandydami uždrausti 2010 m. gegužės eitynes, nors ir nesėkmingai.¹⁰¹ Tai rodo homofobijos sąlygojamus ketinimus priimant šį įstatymą ir motyvus pasinaudoti šiuo įstatymu užkertant kelią viešoms diskusijoms apie homoseksualumą ar viešoms LGBT orientacijos išraiškoms.¹⁰²

Buvo atvejais, kai gegužės aktyvistams buvo uždrausta išskleisti vaivorykštės spalvų vėliavą – tarptautinį gegužės teisių simbolį - du kartus 2007 metais.¹⁰³ LGL teigia, kad draudžiant išskleisti vėliavą buvo nurodyta ta pati priežastis, kuri buvo nurodyta draudžiant gegužės eitynes – statybų darbai. Nepaisant to, LGL tvirtina, kad tuo metu nevyko jokių statybos darbų, kurie neleistų jiems išskleisti vėliavą. Nors LGL apskundė sprendimą uždrausti vaivorykštės vėliavą teismui, teismas nepatenkino LGL skundo ir priėmė melagingą argumentą, kad vėliavos neleista išskleisti dėl vykusių statybos darbų.¹⁰⁴

2007 metais Vilniaus miesto meras Juozas Imbrasas taip pat uždraudė antidiskriminacijos sunkvežimiumi važiuoti Vilniaus miestu.¹⁰⁵ Sunkvežimis dalyvavo Europos lygių galimybių visiems metų akcijoje ir keliavo per daugelį didžiųjų Europos miestų, bet meras Imbrasas pareiškė, kad sunkvežimis galėjo sukelti pavojų saugumui ir riaušes, jei būtų įvažiuavęs į Vilnių.¹⁰⁶ Anot LGL, grupė negalėjo pateikti Kontrolieriui skundo dėl diskriminacijos, nes leidimo sunkvežimiumi įvažiuoti į Vilnių prašė privati viešųjų ryšių bendrovė, o LGL tokiu atveju neturėjo teisės būti pareiškėju. LGL paprašė bendrovės pateikti skundą, bet ši skundo nepateikė.

Vėliau, 2008 metais, Vilniaus savivaldybė vėl atsisakė suteikti leidimą sunkvežimiumi įvažiuoti į miestą. Tą kartą skundą užregistravo Kontrolieriaus tarnyba, kuri nurodė sunkvežimio turo

---

⁹⁸ „Amnesty International“ spaudos pranešimas: „Homophobic law to enter into force in Lithuania“ (*Lietuvoje netrukus įsigalios homofobiškas įstatymas*), 2010 m. vasario 26 d., AI rodyklė: PRE01/070/2010, adresas: <http://www.asylumlaw.org/docs/sexualminorities/LithuaniaAI022610.pdf>.

⁹⁹ *Ten pat*

¹⁰⁰ Lietuvos Civilinis kodeksas, 3.12 straipsnis; 3.229 straipsnis.

¹⁰¹ „Amnesty International“ viešas pareiškimas, 2010 m. kovo 18 d., AI rodyklė: EUR 53/002/2010 „Lithuania: Amnesty International condemns MPs' call to use recently adopted homophobic legislation to ban the Baltic Pride“ (*Lietuva: „Amnesty International“ smerkia parlamentarų raginimą pasinaudoti neseniai priimtu homofobišku įstatymu ir uždrausti „Baltic Pride“ eitynes*), adresas: <http://www.asylumlaw.org/docs/sexualminorities/LithuaniaAI031810.pdf>.

¹⁰² *Ten pat*

¹⁰³ „Lithuania's EU Commissioner Denies She is a Lesbian“ (*Lietuvos ES komisarė neigia esanti lesbietė*), adresas: <http://www.lgl.lt/naujienose.php?pid=34>.

¹⁰⁴ „The ILGA-Europe Conference Summary“ (*ILGA Europos konferencijos apžvalga*) adresas: <http://www.lgl.lt/naujienose.php?pid=12>.

¹⁰⁵ „Lithuania's EU Commissioner Denies She is a Lesbian“ (*Lietuvos ES komisarė neigia esanti lesbietė*), adresas: <http://www.lgl.lt/naujienose.php?pid=34>.

¹⁰⁶ *Ten pat*

organizatoriams nuvairuoti sunkvežimį į privačią teritoriją šalia prekybos centro, į kurią nebuvo jokio laisvo įvažiavimo, todėl viešu turėjęs tapti renginys buvo nuslopintas. Miesto valdžios nariai viešai apie šį renginį kalbėjo, kad Lygių galimybių sunkvežimis būtų buvęs LGBT renginiu, o jie nenorėjo, kad toks renginys vyktų savivaldybės žemėje.

2009 metais buvo pristatyta mokomoji metodologija, pavadinta „Gender Loops“, skirta tinkamai pristatyti įvairias orientacijas ir lytines tapatybes mokyklose. Ši metodologija apėmė darželinukams skirtą knygą su pasaka apie du princus – tai sukėlė didžiulį skandalą. Socialinių reikalų ir darbo ministras Rimantas Jonas Dagys nurodė sustabdyti „Gender Loops“ projektą, sakydamas, kad projektas prieštarauja Lietuvos Konstitucijai, nes skatina asexualumą ir netradicinę lytinę orientaciją tarp mažamečių.¹⁰⁷ Galiausiai, dėl šio skandalo ši metodologija taip ir nebuvo išplatinta mokykloms.¹⁰⁸

Dar vienu atveju LGL ir kitos organizacijos pradėjo EQUAL projektą „Atviri ir saugūs darbe“. Pagal šį projektą buvo sukurtos socialinės reklamos už lygybę ir toleranciją, kurios turėjo būti iškabintos autobusuose.¹¹⁰ Skelbimuose buvo nurodyti tokie šūkių, kaip: „Lesbietė gali dirbti mokykloje“ ir „Homoseksualūs darbuotojai gali būti atviri ir saugūs“.¹¹¹ Deja, net šis mažytis bandymas būti viešai matomiems buvo uždraustas, o reklamos taip ir nepasirodė.¹¹²

2006 m. vasarį Juodkrantės meno centro kuratorė Kristina Danilevičienė atsisakė leisti iškabinti nuotraukas, kuriose vaizduojamos netradicinės partnerystės ir šeimos, įskaitant gėjų ir lesbiečių, formas.¹¹³ LGL apskundė šį sprendimą Kontrolieriui, kuris įspėjo kuratorę, kad ši pažeidžia Lygių galimybių įstatymą, tačiau nuotraukos taip ir nebuvo iškabintos.¹¹⁴

21 straipsnis (Susirinkimo laisvė)

Susiję įstatymai ir teismo praktika

TPPTP 21 straipsnis nustato teisę į taikius susirinkimus.¹¹⁵ Lietuvos Konstitucija taip pat nustato, kad „Negalima drausti ar trukdyti piliečiams rinktis be ginklo į taikius susirinkimus“.¹¹⁶

Europos Žmogaus Teisių Teismo išvada byloje *Bączkowski ir kiti prieš Lenkiją*¹¹⁷ padeda išaiškinti, kokių mastu TPPTP gina susirinkimo laisvę. Šioje

¹⁰⁷ „Tightening the Gender Loop in Lithuania“ (*Veržiama lyties kilpa Lietuvoje*), adresu:

<http://www.lgl.lt/naujienose.php?pid=31>.

¹⁰⁸ *Ten pat*

¹⁰⁹ Tereškinas, Artūras. „Not Private Enough? Homophobic and Injurious Speech in the Lithuanian Media“

(*Nepakankamai privati? Homofobiškas ir įžeidus kalbėjimas Lietuvos žiniasklaidoje*)

¹¹⁰ *Ten pat*

¹¹¹ *Ten pat*

¹¹² *Ten pat*

¹¹³ *Ten pat*

¹¹⁴ *Ten pat*

¹¹⁵ TPPTP, 21 straipsnis.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 36 straipsnis.

byloje Teismas nustatė, kad uždrausdama LGBT eitynes Varšuvoje, Lenkija pažeidė, be kita ko, Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 11 straipsnį, kuris užtikrina susirinkimo laisvę. Ši byla parodo, kaip turi būti aiškinamas TPPTP 21 straipsnis.

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu poveikis

Anot LGL, Lietuvos Vyriausybė trukdė gėjų eitynėms Vilniuje keletą kartų. 2007 metais Vilniaus miesto valdžia atsisakė suteikti LGL leidimą eitynėms. LGL apskundė šį sprendimą Kontrolieriui, bet pralaimėjo bylą ir apeliaciją aukščiausiajam teisme. LGL pralaimėjo bylą, nes Kontrolierius ir teismas priėmė išgalvotą valdžios argumentą, kad eitynės negalėjo vykti dėl vykusių statybos darbų. Nepaisant to, LGL teigia, kad tuo metu aikštėje, kurioje buvo planuojamas susirinkimas, nevyko jokių statybų.

Vėliau, 2010 metais, LGL vėl planavo organizuoti eitynes Vilniuje. Grupė pasiūlė aštuonis galimus eitynių maršrutus. Vilniaus miesto valdžia atmetė visus aštuonis. Tuomet valdžia pasiūlė LGL trumpesnį maršrutą ne itin matomomis gatvėmis. LGL ketino priimti šį maršrutą, bet vėliau kilo skandalas, nes nustatyta, kad eitynių maršrutas kertasi su žydų kapinėmis, o Lietuvos žydų bendruomenė nenorėjo, kad ten vyktų gėjų eitynės. Spaudžiama žydų bendruomenės miesto valdžia nusprendė pakeisti eitynių maršrutą ir perkelti jį į dar trumpesnį ir mažiau matomą gatvę. Tuo tarpu pagrindinė Vilniaus gatvė yra naudojama kitoms eitynėms, įskaitant neonacistine atributika nešinių nacionalistų grupės eitynes Lietuvos nepriklausomybės dieną. Politikai viešai pareiškė, kad ši pagrindinė gatvė niekada nebus naudojama LGBT eitynėms, pripažindami tikrus homofobiškus atsisakymo leisti gėjų eitynes motyvus.

23 straipsnis (Teisė į šeimą)

Susiję įstatymai ir teismo praktika

TPPTP 23 straipsnyje nustatoma, kad „Šeima yra natūrali ir pagrindinė visuomenės ląstelė ir ji turi teisę į visuomenės ir valstybės apsaugą“.¹¹⁷ Šis straipsnis reikalauja, kad TPPTP šalys „turi imtis reikiamų priemonių, kad būtų užtikrintos lygios sutuoktinių teisės ir pareigos, sudarant santuoką, santuokos metu ir santuoką nutraukiant“ ir nustato, kad „nutraukiant santuoką turi būti numatoma reikiama vaikų apsauga“.¹¹⁹

Be to, Lietuvos Konstitucijos 38 straipsnyje nustatoma, kad šeima yra „visuomenės ir valstybės pagrindas“, ir kad šeima, motinystė, tėvystė ir vaikystė yra ginami ir globojami

---

¹¹⁷ Paraiška nr. 1543/06, 2007 m. gegužės 3 d.

¹¹⁸ TPPTP, 23 (1) straipsnis.

¹¹⁹ *Ten pat*, 23(4) straipsnis.

valstybės.¹²⁰ 38 straipsnyje taip pat teigiama, kad „tėvų teisė ir pareiga - auklėti savo vaikus...“¹²¹.

Pažeidimai ir diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu poveikis

LGL gavo pranešimą, kad 2000 metais su vyru nutraukusi santuoką moteris, kuri po nutraukimo apsigyveno ir neslėpė savo santykių su kita moterimi, neteko vaiko globos, ir vaikas buvo perduotas jos buvusiam vyrui. Buvęs vyras bylos nagrinėjimo metu teigė, kad jo buvusios žmonos lytinė orientacija buvo viena iš priežasčių, kodėl jam turėtų priklausyti vaiko globa. Nors teismas nenurodė, kad teismo sprendimas perduoti globą tėvui buvo motyvuotas moters lytine orientacija, LGL yra tikra, kad moteris neteko vaiko globos dėl savo lytinės orientacijos. Taigi, teismas neatsižvelgė į vaiko interesus šioje byloje, nors ir privalėjo, bet rėmėsi moters lytine orientacija priimdamas sprendimą.

---

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnis.

¹²¹ *Ten pat*

Baigiamosios pastabos ir pastebėjimai

Kaip TPPTP valstybė šalis, Lietuva visiems savo piliečiams privalo užtikrinti dokumente įtvirtinamas teises, nepriklausomai nuo asmens lytinės orientacijos ar lytinės tapatybės. Visgi, kaip rodo ši ataskaita, Lietuva nevykdo savo įsipareigojimų pagal TPPTP seksualinių mažumų atveju. Lietuvoje susidaręs valstybės palaikomos ir socialinės diskriminacijos prieš LGBT bendruomenę klimatas, kuris trukdo LGBT asmenims naudotis lygiomis teisėmis, kuriomis naudojasi heteroseksualūs asmenys ir asmenys, kurių lytinė tapatybė atitinka jų gimimo lytį. Toks atsisakymas suteikti žmogaus teises pasireiškia per žiaurų, nežmonišką ir žeminantį elgesį, nesąžiningus teismus, kišimąsi į asmenų privatumą, griežtus teisės į susirinkimo ir išraiškos laisvę apribojimus.

Rekomendacijos

1. Lietuvos Vyriausybė turėtų vykdyti visų žmonių nediskriminavimo politiką, o valdžios pareigūnai turi susilaikyti nuo neapykantą prieš LGBT bendruomenę kurstančių kalbų.
2. Seimas neturėtų priimti Administracinių teisės pažeidimų kodekso pataisų, kurios leistų vertinti „homoseksualių santykių propagavimą“ kaip nusižengimą.
3. Į visus atitinkamus įstatymus įtraukti apsaugą lytinės tapatybės pagrindu.
4. Policijai turi būti rengiami mokymai, kurių metu policijos pareigūnai išmoktų efektyviai ir jautriai tarnauti LGBT bendruomenei.
5. Vyriausybė turėtų taikyti atitinkamus įstatymus, draudžiančius skleisti neapykantą kurstančias kalbas, ir reikšti kaltinimus asmenims, kurie padarė homofobijos ir transfobijos motyvuotus nusikaltimus.
6. Įvesti įstatymą, leidžiantį transseksualams visiškai užbaigti lyties keitimo procesą, įskaitant operaciją, vardo ir asmens kodo keitimą.
7. LGBT bendruomenei turėtų būti leidžiama organizuoti viešus renginius, sambūrius, eitynes lygiomis teisėmis, kaip tai leidžiama daryti heteroseksualiems asmenims ir asmenims, kurių lytinė tapatybė atitinka jų gimimo lytį.

Siūlomi klausimai Vyriausybei

1. Kokių žingsnių imamasi, siekiant kovoti prieš socialinę atskirtį ir diskriminaciją lytinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu; kokių žingsnių imamasi, siekiant kovoti prieš tarp valstybės pareigūnų plačiai paplitusią homofobiją?
2. Kokių naujų veiksmų dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso pataisų projekto, siūlančio įvesti baudas už „homoseksualių santykių propagavimą“, ėmėsi Seimas? Jei pataisa būtų priimta, kaip toks dokumentas būtų suderinamas su TPPTP?
3. Ar buvo imtasi kokių nors priemonių, papildant Lygių galimybių įstatymą, Baudžiamąjį kodeksą ar Informacijos teikimo visuomenei įstatymą priemonėmis, ginančiomis kitokios lytinės tapatybės asmenis?
4. Ar valstybė ėmėsi kokių nors iniciatyvų, kad policija galėtų jautriai ir efektyviai reaguoti į LGBT asmenų teikiamus skundus?
5. Kokių veiksmų ėmėsi Seimas vykdydamas Europos Žmogaus Teisių Teismo nurodymą, kuris buvo priimtas *L. prieš Lietuvą* byloje, įvesti atitinkamą įstatymą, leidžiantį visiškai užbaigti lyties keitimo chirurginę procedūrą?
6. Kaip valstybė išvengs to, kad pataisytas Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas būtų panaudotas persekiojant ir nutildant LGBT bendruomenę?
7. Kokių žingsnių imasi Vyriausybė, kad užtikrintų LGBT bendruomenei galimybes viešai rinktis ir reikšti savo pažiūras?